

כבוד המלך וכבוד תלמידי חכמים

רב דניאל שטיין

א. משנה סוטה (מא.-מא:) - פרשת המלך כיצד, מוצאי יום טוב הראשון של חג בשמיני במוצאי שביעית, עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה וכו', אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד, ושבחוהו חכמים וכו'. ושבחוהו חכמים, שבחוהו, מכלל דשפיר עבד, האמר רב אשי, אפ"ל למ"ד נשיא שמחל על כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך, מצוה שאני.

ב. תוס' הרא"ש סנהדרין (יט:) - מצוה שאני. אפ"ל רבנן דפליגי הכא, מודו גבי ההיא דפ' ואלו נאמרין גבי אגריפס שקרא מעומד ושבחוהו חכמים, דהתם שאני שעשה לכבוד תורה ואין שם הנאה לבריות אלא כבוד שמים.

ג. חי' הר"ן סנהדרין (שם) - ואע"ג דאמרין בסוף סוטה גבי אגריפס המלך שקרא בעמידה ושבחוהו חכמים אע"ג דכתיב שום תשים שתהא אימתו עליך ומצוה שאני אלמא רבנן מודו במצוה היינו דוקא בעמידה דליכא בזיון כולי האי ובהא אפילו רבנן מודו אבל בחליצה ויבום איכא זילותא טפי. עוד כתב הר"ר דוד ז"ל שלא אמרו שמלך שמחל על כבודו שאין כבודו מחול לענין מצוה אלא שאין אחרים רשאים לנהוג בו זילותא אפילו לאחר שמחל כענין זה של חליצה ושל יבום שלא נתנו רשות לנשים ההם להתנהג בו בבזיון אע"פ שהוא מחול אבל כשקבל המלך על עצמו לקרות בעמידה אין אחרים נוהגין בו בזיון של כלום.

ד. תוס' זבחים (טז.) ד"ה מיושב - וי"ל דלא דמי דטעמא דמחיל תלמיד חכם משום דתורה דידיה היא אבל מלך כתיב שתהא אימתו עליך אין זה שלו אלא של אחרים ואין יכול למחול זה ולגבי מצות יכול למחול דאם מחול על כבודו בשביל כך לא יניח שלא תהא אימתו עליך ועוד יש לומר דעובדא דינאי דיני נפשות הוה ובדיני נפשות אפילו תלמיד חכם עומד.

ה. חי' רבינו יונה סנהדרין (שם) ד"ה עמוד - ונ"ל דהתם כי אמרין דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משום דכבודו הוא כבוד של ישראל כולו דהמלך שלהם ניכר והילכך אינו יכול למחול כבדן של ישראל אבל כשיש לו דין עמהם ומעמידין אותו יותר יש להם כבוד כשהם דנין אפילו למלך אבל ת"ח יכול למחול על כבודו לפי שאין אחרים מזלזלים כשהוא מחול ומיהו כשיש לו דין עם אחרים יש לנו לכבדו מפני כבוד תורתו.

ו. תוס' ע"ז (יא.) ד"ה עוקרין - דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואתי כבוד רבים ודחי צער בעלי חיים.

ז. גמ' כתובות (יז.) - ת"ר מעבירין את המת מלפני כלה, וזה מלפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך שעבר מלפני כלה, ושבחוהו חכמים. שבחוהו, מכלל דשפיר עבד, והא א"ר אשי אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו מחול, מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, דאמר מר בשום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך, פרשת דרכים הואי. [שטמ"ק ד"ה שבחוהו - פירש דכל שעה שמוחל על כבודו הר כאילו הסיר עצמו ממלך וצריך אתה להשימו עליך מחדש].

ח. גמ' קידושין (לג.) - יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור וכו'. ת"ר מפני שיבה תקום וכו' יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק, ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור וכו' איזוהי קימה שיש בה הידור, הוי אומר זה ד' אמות, אמר אביי לא אמרן אלא ברבוי שאינו מובהק אבל ברבוי המובהק מלא עיניו.

ט. גמ' ב"ק (מא:) - את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים. [תוס' ד"ה לרבות - וא"ת מפני שיבה תקום למה לי תיפוק ליה מהכא, וי"ל דהכא ברבוי מובהק כדתנן במס' אבות (פ"ד מ"ב) מורא רבך כמורא שמים או ברב מופלג דהוי כעין רבו].

י. פ"ת (יו"ד סי' רמ"ד ס"ק ג') - כתב הלחם משנה בפ"ו מהלכות ת"ת שדין זה אפילו ברבוי מובהק וע' בס' ארבעה טורי אבן על הרמב"ם שם שחולק עליו וסובר דדוקא ברבוי שאינו מובהק או בשאר חכם או שיבה יש אלו דינים אבל ברבוי מובהק שהוא בכלל מורא צריך לקום בפניו גם בבית המרחץ וכן באביו.

יא. גמ' קידושין (לב:) - ורב יוסף אמר אפ"ל הרב שמחל על כבודו מחול וכו' איני, והא רבא משקי בי הלולא דבריה ודל ליה כסא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע וקמו מקמיה לרב מרי ולרב פנחס בריה דרב חסדא ולא קמו מקמיה, איקפד ואמר הנו רבנן רבנן רבנן לאו רבנן, ותו רב פפא הוה משקי בי הלולא דאבא מר בריה ודלי ליה כסא לר' יצחק בריה דרב יהודה ולא קמו מקמיה ואיקפד, אפ"ה הידור מיעבד ליה בעו. [פרש"י - לנוע מעט כאילו רוצה לעמוד מפניו].

יב. רמב"ם (פ"ה ת"ת הי"א) - אע"פ שמחל חייב התלמיד להדרו ואפילו בשעה שמחל.